

ACC. N:R M. 9884: 1-11.

Landskap: *Småland*

Upptecknat av: *Joh. Jöngvist*

Härad: *Västera*

Adress: *Lönasa, Skultsjö*

Socken: *Skultsjö*

Berättat av:

Uppteckningsår: *1946*

Född år *1883* i *Skultsjö*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Byällop och bröllops seder.

s. 1-11.

LwF. 52.

BRÖLLOP och BRÖLLOPSSEDER

I anledning av ovanstående fråga, skall jag härneda försöka så gott jag kan, och genom hörda berättelser, och talasätt, så utförligt som möjligt skildra äminstone en del av de gamla bröllopssederna.

När ett kyrkbröllop skulle äga rum gick alltid bruden och brudgummen in i kyrkan sida vid sida, företrädda av s. k. brudnëbbar, vanligen ett par små flickor, och det förekom ganska ofta att det endast var en flicka /brudnëbb/ derefter kom hela bröllopsföljet. Brudnëbbarna skulle sedan under vigseln stå och hålla upp slöjan, och den seden är ej förgämlig än i min trakt, ty senast i fjol förekom detta men det var då en liten pojkarvel på endast ca 4 à 5 år som uppbär slöjan under vigseln.

Att bruden leddes in i kyrkan av någon annan än brudgummen själv har jag ej hört något berättas om.

Att bruka vigselringar förr i tiden var ett allmänt bruk, och användes av både av hög och låg, och vigselringarna var ^{av} olika material berodde på råd och lägenhet; Men de vanligaste var ju av guld, de mindre bemedlade samt den fattigastefick oftast nöja sig med silverringar, ja till och med ännu simplare material såsom mässing, ja det fanns även vigselringar av koppar. Allvigselringarna voro i stort sett likadana

ACC. NR

M. 9884:2⁻⁴⁻

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oavsett utav vad material de än var, och till formen voro de släta, samt vanligen breda, och utåt ovala men på den sidan som var åt fingret voro de alldeles jämna.

Att det kunde förekomma att vigselringar kunde lånas, men utav vem man lånade det har jag ej hört berättas om.

Enklare vardagsringar användes alltid förr i tiden av såväl hög som låg, ty det var alltid sed att till de finare och bättre vigselringarna skulle sparas, och dessa besparingsringar voro vanligen av idel mässing, och kostade vanligen i händeln 25 öre, dessa besparingsringar kallades alltid för gicktringar, /eoktaringar/ att de kallades så berodde på att de skulle —trodde man vara till bot för gicht och den kongsig väl därav att de svätade fingret ganska bra, och det ansågs att de "drog". Bruden fick ringen vid vigselakten, fast bruden och brudgummen hade ju före vigselakten växlats så att bruden hade vid själva akten brudgummens ring och tvärtom, vidare fick alltid bruden en slät ring under lysningstiden, men den var ofta av någon billig sort, av ovannämnda metall.

Ordet "sporröl" har jag aldrig hört talas om, men jag tar för givet att det är det samma som på min trakt användes ordet "Brudstol" vilket tillgick så att brudens och troligen brudgummens föräldrar vid vigseln gav prästen in natura såsom smör, ost förlår m.m.

- 4 -
ACC. N:R M. 9884:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Någon takklätsel över bruden över brudparets plats vid bröllopsbordet har ej förekommit på min trakt, ej heller har man haft någon s.k. "päll" att hålla i kyrkan över brudparet, ej heller har det varit bruk med s.k. blosshållare, på min trakt, och vad uppdrag de hade att fylla har jag aldrig hört talas om. Med placeringen däremot var man ganska noga vid bröllopsmiddagen, allra först passerades brud och brudgummar vilka bjödos allra först, derefter bjöds prästen om han nu var bjuden till bröllopsmiddagen, dernäst bjöds brudens föräldrar, derefter brudgummens föräldrar, så brudens syskon, derefter brudgummens syskon, sedan bröllopsgästerna, de äldste först såväl av kvinnorna som männen, de som voro brudens närmaste granar. Till allra sist bjödos torparne och backstugusittarna. Att den seden att låta truga eller som det heter "krusa" sig till bords var alltid och är det fortfarande gängse på min trakt, men förr i tiden ansåg det som en stor ära att bli "trugad" eller "krusad", och det var inte bara på bröllop som den seden tillämpades, utan det förekom i alla kalas hur litet det än var, det kunde hända förr i tiden att den som bjöd fick bjuda otaligt många gånger innan man gick till bordet.

Till bröllopsmiddagen var alltid bestända maträtter, och bestod röruten bröd, av lutfisk, bruna bönor, risgryasgröt, m.m. till sovel användes fläsk kött och korv

ACC. N.º M. 9884:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

samt svagdricka, med vissa supar brännvin eller annan av de spritsorter som

fyll de olika maträtterna passade, till dessert användes, söstost, samt någon sorts

fruktsoppa, risgrynspannkaka, samt även ostkaka,

Om spelen anlitades spelade dessa under hela bröllopsmiddagen, och att de spelade när någon ny rätt serverades har jag ej hört berättas om.

Gästerna lämnade alldrig något kvar på sina tallrikar, men bruden skulle alltia

taga för sig på sin tallrik så mycket att hon kunde lämna en bit av varje sort

detta kallades på min trakt att lämna "Bruatallrik" denna bruatallrik eller

matrester voro avsedda för bönsmannen, var det en populär sådan togs inte brua-
tallriken till i det minsta laget.

Man lämnade alltid gåvor till brudparet var och en som blev bjuden till bröllopet

skulle alltid förära brudparet en gåva, för längre tid tillbaka, var det alltid

vanligt med sticktäcke, lakan, litet senare även med filter o. dy]. Numera ges

det för det mesta pengar.

Pengar till prästen hopsamlades alldrig, utan till honom insamlades som ovan

nänts gåvor in natura. Ej heller insamlades några pengar till musikan, ty den fick

brudens, eller också brudgummens föräldrar betala. Till kokerskan deremot insam-

lades pengar, och tillgick så att en ton tallrik sändes runt bordet och der lade

man sin skärv efter råd och lägenhet. i äldre tider lämnade man sin peng till
kokerskan när man skulle avtacka henne på så sätt att man hade sin peng i handen
så att när hon fick sin tack så fick hon även sin såva.

Att det dansades förr i tiden vid bröllop var ganska allmänt åtminstone på min
trakt. men några bestämda danser har jag ej hört att det skulle vara utan man dan-
sade alla soters danser, polka, vals, chottis, masurka, samt lekar av allehanda slag.

Vanligen skulle bruden och brudgummen öppna dansen, sedan blev det för bruden
att dansa med vem som först blev färdig med att bjuda upp, att man dansade kro-
nan av bruden har jag hört talas om, men hur det gick till har jag ej hört ta-
las om, men antagligen har det blivit att talat man dansade kronan av bruden
på grund av att hon fick dansa så mycket, så att därigenom kunde kronan ranla
av henne, ty fick naturligtvis inte tid att rätta till den förrän den föll av.

Att några gifta män skulle på något sätt slå ring om brudgummen har jag ej hört
berättas om på min trakt.

Att pojkar och flickor delade bädd vid bröllop förekom ganska ofta, ty för det
nästa blev det alltid sent på natten när dansen var slut, så då blev det alltid
att bilda "sängalag" och då var det ju så att de som tyckte mest om varandra
lade sig tillsammans och vanligen var det ont om sängplatser så man låg på

golvet och då bäddades vanligen som man sade "syskonsäng" för natten.

Att det betraktades som någon skam för en flicka att behöva ligga ensam om bröllopsnatten har jag ej hört talas om.

Att bröllopsgästerna följde bruden till sängs förekom någon gång, men det förekom då i huvudsak då bruden gick till sängs ensam, och kände sig trött efter dansen. En fru Samuelli Kjällkvist född i Hultsjö berättar att hon varit med på ett bröllop och följt bruden i säng.

Att sådana påhitt som att sätta en spräckt träsko under sängen bröllopsnatten förekom förr i tiden allmänt på min trakt, när man önskade sig en flicka, och om barnet blev rödhårigt sades att solen hade skinat på sänggaveln.

Brudsängen bäddades ofta under påhittigheter, bland annat lades dockor i brudsängen, dessa dockor voro ofta av ganska stora dimensioner, ty de tillverkades av vad klädesplagg man fick tag på.

Den som skulle bädda brudsängen var vanligen den som kläde bruden, och för detta fick hon alltid en särskild peng.

Brudens klädsel varierade ofta, en del brudar hade mycket lösa, en del deremot mycket åttittande klänningar, men alla hade mer eller mindre långa släp, som vanligen voro fästade vid bakvaden på kjolen.

ACC. NR M. 9884:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den vita brudklänningen har på min trakt inte varit i bruk så länge, den började att användas i slutet av 1800 talet. Den första brud med vit brudklänning som jag såg var omkring 1891 eller 92 men har sedan dess varit mera allmän. Brudkronan varierade ofta, om man menar sådana som man tillverkade själva, vilket här längre ned skall beskrivas. Kyrkans brudkrona lånades ofta särskilt av den s. k. förmögna klassen, de mindre bemedlade fick nöja sig med krona av myrten, om det överhuvud användes någon krona alls. Någon krona av lingonris har jag ej hört att någon haft. Att bruden hade både krona och krans förekom, då var kronan alltid fästad i kransen, detta förekom endast då krona av myrten användes. Kyrkkronan fick bruden inte bära, då hon inte var "nö" eller var med barn, ty vid sådana tillfällen sades det att kronan "fällde", och var det så att det förekom att kronan bars utan att man visste något om hur brudens förhållande var fick brudens föräldrar förgylla om kronan och detta betraktades alltid som en stor skam, och en flicka som hade fött barn hade det ganska svårt att bli gift ty att gifta sig med den flickan var alltid att ta sig en hennes "horunge". Förr i äldre tider var det en stor skandal om en flicka var med barn när hon gifte sig, och det förekom ytterst sällan att flickan var med barn när

ACC. NR M. 9884:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de unga gifta sig. Och om det var så illa ställt för den unga flickan ansågs hon
vara en sliaka, och blev ej så högt hållen av sina svärföräldrar åtminstone den
första tiden av sitt gifternål, numera anses det inte något märkvärdigt om bru-
den har till och med har ett par som det sades förr "oäkta" barn.

För all återgå till brudkronan, så var den vanligen av myrten, och vlrades i
någon sorts strängan omkring en stältråd, och sattes fast i håret, samt formades
i överkanten till en kronliknande form, om bruden hade krans, vilken även var
av myrten, festsattes kronan i denna.

Förr i tiden lades alltid pengar i brudens sko, dett var för att bruden skulle
få tur, samt bli rik och förmögen, att bruden skulle ha några lågade plagg på sig
har jag deremot inte hört berättas om.

Den som skulle klä bruden var vanligtvis den sömmerska som hade sytt bruiklän-
ningen, och att bruden kläddes i ett särskil rum var alltid vanligt, men om det rum-
met hade något särskilt namn har jag ej hört berättas om, ej heller har det berättats
något om att inte bruden sedan hon blev färdigklädd inte fick spegla sig utan
i ett fat vatten, vilken föreställning det kunde ligga häri kan jag ej se besked
om, men det tillhörde väl alla andra gamla traditioner.

Åreportar och skalade granar restes bara vid förmögnare ställen, björkar

användes ofta att dekorera rummen med, hos den mindre bemedlade klassen förekom det emellertid aldrig.

Det kan i detta sammanhang ontalas att sedan med skåpade brudgranar förekommer ännu idag på min trakt.

Att ungdomarna kom till bröllopsgården med s.k. "Kockabränne" har jag ej hört talas om, men att ungdomarna från omkringliggande ställen kom dagen innan bröllopsdagen och kläddes i bröllopsgården det var alltid vanligt, de röte även brudgranarna.

Björkdragningen under lysningsdagarna är av nyare tid, och den första björkdragningen som jag härde talas om i min trakt var omkring år 1905 eller 1906. Men har under åren utvecklats sig. Björkdragningen tillgår så, att lördagskvällen före den andra lysningsdagen samlas bygdens ungdom i den blivande brygdens hem, en stor björk fälles och framdrages sådan den äroch då sitter vanligen en spelman i björken, och spelar medan björken drages fram, så ropas lysningsparet ut.

Som vanligen ljuder de församlade på kaffe, när på kaffet är drucket, uppbyggas vanligen björken samt bortbäris till utlooken, för tänder sedan dansen

på loven till kätt långt framåt midnatt,
 fast detta bruk är nu förbjudet och björks-
 lagningen också, ty det är mycket pillan som
 man numera körs talas om några björk-
 lagning. I stället för björklagning skänktes
 i stället penninggiro till lysningsparet på
 den andra lysningsdagen, och då får man också
 lämna sin giro.

Vid höllopaganden samlades alltid kyrans kung-
 dommar aftonen före höllopdagen och förska-
 de sedan brudgömnarna, sedan fick några
 uppgiften att samlas hingsis, när detta var
 var utbrättat delade man sig i grupper
 en del, varligtis yngre personer kunde gå
 man, en del gick till stamman till äm-
 porten, glickarna kunde själarna av din
 giviset när ni allt var färdigt blev
 kungdomarna alltid björda på kaffe

erfter man gick en lita stund. Och det
kun i detta sammanhang tillfäggas att den
saken gottlever i stort sett av i dag för
på sin brud. Fäst nummer vittas vanligen
en s. k. klapparsång, med brudgummens
och brudens förnamn, aulingen i Åreparten
eller mellan brudgumman, för det mesta
mellan brudgumman - även vigseldegens
datum ges även i klapparsången - .
Har man så gått jag kunnat, kunnat de
sakrikast upplysningar som kunnat få.
Och så får jag i sammanhang betyda att
min Skivarsarkiv gick skada så att jag
måste tillgripa handskil, och kopieras på över
sända.

Ennars Kultför den 29 juni 1946

Fästare med höjaktig Joh Lagerstedt